

Monika Owsianka*
WTL UŚ, Katowice

WYMAGAJĄCA MIŁOŚĆ. WYBRANE ASPEKTY TEOLOGII BOŻEGO OJCOSTWA W PRZESŁANIU JANA PAWŁA II DO MŁODZIEŻY

Tłem niniejszych badań są dwie wielkie sprawy. Pierwszą z nich, w perspektywie bliższej, jest kanonizacja papieża Jana Pawła II (27 kwietnia 2014 r.). Drugą – w perspektywie dalszej – stanowi ogłoszony już przez papieża Franciszka i planowany w Krakowie Światowy Dzień Młodzieży w 2016 roku. Oba wydarzenia scala osoba papieża Polaka; oba są adresowane do ludzi młodych. W tym kontekście warto więc skierować uwagę na przesłanie Jana Pawła II do młodzieży – przesłanie, w którym Bóg Ojciec jawi się jako *Wymagająca Miłość*.

„Miłość” to słowo niezwykle nośne, pojemne, obecne niemal we wszystkich dziedzinach. Zauważmy: o miłości śpiewają soliści i zespoły reprezentujące wszelkie gatunki muzyczne; piszą o niej znani poeci, ale miłosne wiersze często powstają i pod piórami (sprayami) anonimowych (podwórkowych) twórców. Pisarze, prowadząc nas przez meandry ludzkich uczuć, mają nadzieję, że ich książki odniosą czytelniczy sukces. Reżyserzy i scenarzyści w kadrze kamery pokazują namiętną więź mężczyzny i kobiety, bezwarunkową relację dziecka i rodziców, pełne poświęcenia oddanie sprawie ojczyzny, wierność przyjaciół, zaufanie Bogu. Podobnie aktorzy dramat miłości odgrywają na deskach teatrów, a jej piękno niezmiennie na przestrzeni dziejów pozostaje inspiracją artystów malarzy i rzeźbiarzy.

„Człowiek nie może żyć bez miłości”¹. Miłość towarzyszy ludzkiemu życiu od poczęcia aż do śmierci², a nawet... dłużej. Bo „miłość nigdy nie ustaje” – jak uczy św. Paweł (1 Kor 13,8), a jego słowa warto rozważać w kontekście całego

* Monika Owsianka (ur. 1983) – mgr lic. kan., prezes KSM AK, nauczycielka religii w Imielinie, doktorantka w Zakładzie Teologii Dogmatycznej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; e-mail: monikaowsianka@interia.pl.

¹ RH, nr 10.

² Miłość ludzka podlega prawom rozwoju: od dziecięcej, jeszcze niedojrzałej, ku dojrzałości. Por. G. Malcher, *Wychowanie do miłości – rodzina szkołą miłości*, w: *Wychowanie w rodzinie*, red. F. Adamski, Kraków 2010, s. 175-192.

staro- i nowotestamentalnego przesłania o Bożej Miłości. W tej bogatej biblijnej rzeczywistości znajdujemy i słynne słowa umiłowanego ucznia Jezusa – św. Jana Ewangelisty: „Bóg jest miłością” (1 J 4,8)³. Zdanie to stanowi fundament wiary chrześcijańskiej i w istotny sposób determinuje chrześcijańskie życie. Dlatego, mimo świadomości, że prawda ta zawsze będzie przerastać nasze jej zrozumienie, próba docierania do głębi treści zawartej w tych trzech (!) słowach jest zadaniem teologii. Miłość to imię Boga. Między Miłością a Bogiem można postawić znak równości, bo Miłość – jak przekonuje ks. prof. Jerzy Szymik – „jest naturą Boga, czyli tym, z czego jest Bóg”⁴.

KLUCZ HERMENEUTYCZNY PRZESŁANIA JANA PAWŁA II DO MŁODYCH

Przekonanie o potężnym ładunku treściowym i emocjonalnym zdeponowanym w słowach „Bóg jest miłością” wyrażał papież Jan Paweł II zwłaszcza wówczas, gdy kierował swoje przesłanie do ludzi młodych. Metodologicznie kluczowe tu pojęcie „przesłanie” ma różne słownikowe znaczenia⁵. W przypadku nauczania Jana Pawła II termin ten należałoby najprościej i najszerzej rozumieć jako najistotniejszą treść, którą papież przekazuje młodemu człowiekowi, z nadzieją, że ten zrozumie ów przekaz i zastosuje w życiu.

W relacji papież – młodzi nie bez znaczenia było doświadczenie ludzi młodych (które w pełni doceniali), że „Ojciec Święty” w nich pokłada nadzieję i im ufa, nawet wtedy (a może zwłaszcza wtedy), gdy jest wobec nich wymagający. Młodzi mieli w papieżu nie „kolegę”, lecz nauczyciela, wychowawcę, przyjaciela⁶. Dlaczego Jan Paweł II był przez młodzież tak uważnie słuchany (w szerokim

³ Uczeń ks. prof. Jerzego Szymika, ks. Janusz Chyła, analizując encyklikę papieża Jana Pawła II w swojej pracy doktorskiej, porusza także wątek Bożej miłości. Pisze: „Prawda o Bogu, który jest miłością (por. 1 J 4,8) dotyczy Jego wewnętrznego życia – *Deus in se*, oraz Jego stosunku względem człowieka – *Deus per nos*. Obie rzeczywistości w swoim źródle tożsame – Bóg i miłość – są tajemnicą. Jednym z wyrazów miłości Boga względem człowieka jest wpisanie w ludzkie serce tęsknoty za tą tajemnicą” (J. Chyła, *Jezus Chrystus Jana Pawła II. Chryzologia jako klucz hermeneutyczny do misterium istnienia i zbawienia*, Pelplin 2007, s. 45).

⁴ J. Szymik, *O cudzie Wcielenia, czyli o tym, że Boga i człowiekowi cudownie jest być razem*, Katowice 2001, s. 33.

⁵ *Słownik języka polskiego PWN* (red. M. Szymczak, t. 2: L-P, Warszawa 1999, s. 959) wskazuje na następujące znaczenie pojęcia „przesłanie”: „zakończenie utworu poetyckiego, będące dedykacją lub bezpośrednim zwrotem do określonej osoby”.

⁶ Zob. A. Szostek, *Mistrz i Nauczyciel*, w: *Osoba i dzieło Ojca Świętego Jana Pawła II. Studium wybranych problemów*, red. P. Marzec, J. Nikołajew, Tomaszów Lubelski–Lublin 2009, s. 13-16; A. Rynio, *Pedagogiczna przejrzystość Jana Pawła II*, w: *Osoba i dzieło Ojca Świętego Jana Pawła II*, s. 23-30.

gronie adresatów papieskiego przesłania mieści się także tzw. pokolenie JPII)⁷ Bo w jego przesłaniu nie było fałszu (na który młodzież jest tak wrażliwa). Żył tym, co głosił, i Tym, którego głosił. Nie dawał namiastki duchowego przeżycia, lecz odważnie prowadził do prawdy; jego wskazówki nie były tanimi zamiennikami, sztucznie (populistycznie) barwionym produktem ideologicznym, lecz nauczaniem popartym autentycznym doświadczeniem i własnym życiem: najpierw wymagał od siebie, potem od młodych, a przede wszystkim wskazywał na najważniejsze – *Wymagającą Miłość*.

Można się zastanawiać, dlaczego papież, zwracając się – czy to w słowie głoszonym, czy pisanim – do młodzieży, ze wszystkich obrazów Boga Ojca najbardziej eksponuje *Wymagającą Miłość*? Być może dlatego, że relacja z ojcem z okresu dzieciństwa może determinować wyobrażenie Boga Ojca w kolejnych latach życia⁸. Pod tym kątem warto przyjrzeć się papieskiej biografii i relacji Karola Wojtyły z ojcem, kapitanem Wojska Polskiego⁹. Warto także przesłanek papieskiego nauczania szukać w dalszych losach Karola Wojtyły, kiedy jako etyk i filozof wykłada na temat moralnych powinności człowieka¹⁰. Już wówczas akcentuje związek miłości i odpowiedzialności. Bóg kocha i właśnie dlatego, że kocha, stawia wymagania. O prawdzie tych słów Wojtyła przekonuje się osobiście przez całe życie: ubóstwo od najmłodszych lat, wczesna śmierć najbliższych¹¹, okrucieństwo wojny, a w jej trakcie ciężka praca fizyczna¹² i rodzące się powołanie do kapłaństwa, trudna droga naukowa (nieuznanie doktoratu na

⁷ Pokolenie JPII stało się fenomenem społecznym i kulturowym. Na ten temat powstały m.in. następujące prace: *JPII. Pokolenie czy mozaika wartości?*, red. P. Ruszkowski, J. Bieliński, A. Figiel, Poznań–Warszawa 2006; T. Szawiel, *Pokolenie JPII. Przeszłość i przyszłość zjawiska religijnego*, Warszawa 2008; *Pokolenie JPII. Dylematy światopoglądowe młodzieży*, red. J. Koralewicz, P. Ruszkowski, J. Bieliński, A. Figiel, Poznań 2010.

⁸ Erich Fromm w rozdziale pt. *Matriarchat a męskie stworzenie świata*, analizując myśl Bachofena, pisze o tzw. kompleksie patrycentrycznym, rozumianym jako struktura psychiczna, której ośrodkiem jest stosunek do ojca. Dziecko od najmłodszych lat dokonuje introjekcji ojca jako reprezentanta nakazów moralnych, a to stanowi mocny czynnik kształtowania się jego świadomości. E. Fromm, *Miłość, pleć i matriarchat*, tłum. B. Radomska, G. Sowinski, Poznań 1999², s. 46-50.

⁹ G. Weigel, *Świadek nadziei. Biografia papieża Jana Pawła II*, tłum. M. Tarnowska i in., Kraków 2002², s. 61-62.

¹⁰ Tamże, s. 25.

¹¹ Karol Wojtyła od najmłodszych lat przeżywał dramatyczne sytuacje, które hartowały jego charakter. Do nich należy śmierć matki, brata, a wreszcie ojca. Te śmierci przeplatały okres jego dojrzewania, boleśnie naznaczając ten czas. I tak, gdy Wojtyła miał 9 lat, na krótko przed jego Pierwszą Komunią Świętą, zmarła matka (13 kwietnia 1929 r.). Trzy lata później (5 grudnia 1932 r.), w wieku 26 lat na szkarlatynę zmarł jego brat Edmund, lekarz z zawodu, a 18 lutego 1941 r. zmarł ojciec. Zob. J. Wilkońska, *Wielcy ludzie Kościoła. Jan Paweł II*, Kraków 2011, s. 9-17, 35-43.

¹² Zob. *Jan Paweł II. Pielgrzym nadziei. Jestem z wami*, red. J. Fronczak, Warszawa 2005, s. 36-38.

uczelnii zagranicznej ze względu na brak środków)¹³. Takie koleje losu naznaczyły życie Jana Pawła II, co nie pozostało bez wpływu na kształtowanie jego charakteru, w tym wrażliwości na ludzi młodych.

Miłość, która stawia wymagania, w ujęciu Jana Pawła II, rozpoczyna się w akcie stwórczym, by przez późniejsze wydarzenia zbawcze nadać ludzkiemu życiu pełny sens. W Orędziu na II Światowy Dzień Młodzieży papież przypomina, po pierwsze, o samej odwiecznej miłości Boga Ojca, który jest Miłością i który tą miłością od zawsze miłuje każdego człowieka; po drugie, o stworzeniu człowieka dla miłości oraz o tym, że Bóg podzielił się Miłością odwieczną z człowiekiem poprzez wydanie Syna na śmierć (z powodu Miłości!), „abyśmy mogli się z Nim pojednać, abyśmy żyli zjednoczeni z Nim w miłości, która nie ma końca”¹⁴.

Papieskie spojrzenie na Boga Ojca jako *Wymagającą Miłość* znajduje źródło w tekstach biblijnych. Ciekawym tropem badawczym są podkreślające rys Boga-Miłości tytuły orędzi Jana Pawła II na Światowe Dni Młodzieży, które zarazem stanowiły ich zasadnicze motto. I tak zgromadzonym na II Światowym Dniu Młodzieży w Buenos Aires w 1987 roku towarzyszyły słowa św. Jana: „Myśmy poznali i uwierzyli miłości, jaką Bóg ma ku nam” (1 J 4,16), natomiast „Ojciec miłuje was” (J 16,27) to przesłanie XIV Światowego Dnia Młodzieży, obchodzonego w 1999 roku w diecezjach¹⁵. *Ojciec – Wymagająca Miłość* to przesłanie audiencji generalnej z 7 kwietnia tegoż roku¹⁶; nadto w tym samym roku pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny także została poświęcona tajemnicy Bożej Miłości i odbyła się pod hasłem „Bóg jest miłością” (J 4,8)¹⁷.

W tym miejscu warto przypomnieć, że Jan Paweł II wprowadził Kościół w nowe tysiąclecie naszej religii, a obchody jubileuszu chrześcijaństwa poprzedziły lata przygotowań, wśród których rok 1999 został poświęcony tajemnicy Bożego ojcostwa z akcentem na obraz Boga-Miłości. By uzyskać pełny obraz Boga-Miłości kreślony przez papieża, należałoby przeanalizować wszystkie teksty Jana Pawła II, które kierował do młodzieży¹⁸, zwłaszcza *List apostolski*

¹³ Na temat studiów w Rzymie oraz samej rozprawy doktorskiej zob. G. Weigel, *Świadek nadziei*, s. 110-118.

¹⁴ Jan Paweł II, *Orędzie na II Światowy Dzień Młodzieży* (30.11.1986), nr 2.

¹⁵ Zob. Jan Paweł II, *Młodziem nadzieją Kościoła. Orędzia na Światowe Dni Młodzieży*, Warszawa 2005; tenże, *Młodziem solą ziemi i światłem świata. Światowe Dni Młodzieży*, Warszawa 2005.

¹⁶ W niniejszym artykule korzystam z wersji opublikowanej na stronie www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/audiencje/ag_07041999.html [dostęp: 29.01.2014].

¹⁷ W wielu tekstach z tamtych czerwcowych dni pojawia się myśl o Bogu, który kocha i stawia wymagania. Zob. *Bóg jest Miłością. Materiały pomocnicze na rekolekcje ewangelizacyjne i czas pielgrzymki Ojca Świętego do Ojczyzny* (Biblioteka Trzeciego Tysiąclecia), red. R. Knapik, Katowice 1999; *Leksykon pielgrzymek Jana Pawła II*, red. A. Jackowski, I. Soljan Kraków 2005, s. 499-503.

¹⁸ Całe nauczanie Jana Pawła II zostało wydane w kolekcji Jan Paweł II, *Dziela zebrane*, t. 1-16, Kraków 2006. Kolekcja obejmuje wszystkie ważne dokumenty, przemówienia i homilie, które

do młodych całego świata *Parati semper*¹⁹, jego orędzia i przemówienia, przygotowywane czy głoszone z okazji wspomnianych Światowych Dni Młodzieży, w czasie Roku Młodzieży, a też podczas katechez środowych, przed modlitwą Anioł Pański lub w czasie podróży apostołskich²⁰. Nie sposób zapomnieć o poetyckiej duszy papieża Jana Pawła II, który także poprzez wiersze trafiał do młodych i całego Kościoła. W niniejszym artykule ograniczono się do analizy kilku tekstów, w których rys Boga Ojca jako *Miłości Wymagającej* jest najwyraźniejszy. Wybrane zostały dwa orędzia na Światowe Dni Młodzieży²¹, *List apostołski do młodych Parati semper*, przemówienie zatytułowane *Ojciec – Wymagająca Miłość*, wygłoszone 7 kwietnia 1999 roku podczas audyencji generalnej.

Lektura tych tekstów dowodzi, że *Wymagająca Miłość* stanowi klucz hermeneutyczny przesłania Jana Pawła II do młodych. W zależności od kontekstu słowo to jest pisane wielką lub małą literą: jeżeli papież ma na myśli miłość pochodzącą od Boga, wówczas posługuje się wielką literą; jeżeli z kolei akcentuje ludzki wymiar miłości, wówczas to słowo zapisuje literą małą. Ze względu na odniesienie do Boga Ojca w niniejszym opracowaniu najczęściej pojawia się ta pierwsza wersja.

Zasadnicze pytanie brzmi: dlaczego lub na jakiej podstawie *Wymagająca Miłość* może być uznana za trzon papieskiego przesłania do młodych na temat Boga Ojca? I dalej: na czym polega, czym się charakteryzuje i czego w teorii oraz praktyce dotyczy *Wymagająca Miłość*?

By zbadać tę problematykę, warto zastosować metodę samego Jana Pawła II. W pierwszej kolejności polega ona na sięganiu do Pisma Świętego i konfrontowaniu słowa natchnionego z życiem. Papież wyjaśnia młodym słowo Boże, chętnie cytując księgi biblijne, zwłaszcza Księgę Rodzaju, wybrane księgi pro-

wyłosił Ojciec Święty. Edycję rozpoczyna tom zawierający 14 encyklik. W kolejnych tomach znalazły się adhortacje, listy i konstytucje apostołskie, orędzia, przesłania, przemówienia okolicznościowe, katechezy wygłaszane podczas audyencji generalnych, a także 104 papieskie pielgrzymki oraz modlitwy i rozważania (Anioł Pański, droga krzyżowa, różaniec i inne). Ciekawą inicjatywą jest także ZiBaTePa, czyli zintegrowana baza tekstów papieskich, dostępna na stronie www.nauczaniejp2.pl.

¹⁹ List ten należy do tzw. nowatorskich pomysłów Jana Pawła II. To jego autorski pomysł, by pisać listy otwarte do wybranych osób, grup, środowisk. Wśród wielu listów warto wymienić: *List do biskupów, kapłanów, rodzin zakonnych i wiernych Kościoła katolickiego o chrześcijańskim sensie ludzkiego cierpienia Salvifici doloris* (11.02.1984), *List do rodzin z okazji Roku Rodziny Gratissimam sane* (2.02.1994), *List do dzieci w Roku Rodziny Tra pochi Giorno* (13.12.1994), wreszcie wspomniany *List do młodych Parati semper* (31.03.1985).

²⁰ Przesłanie Jana Pawła II samo w sobie stanowi rozległy obszar badawczy. Przed niebezpiecznym, tj. wybiórczym odczytywaniem nauczania papieża, przestrzega m.in. o. Maciej Zięba, zwracając uwagę na fakt, że przekaz Jana Pawła II „zawsze ma wymiar uniwersalny i wymyka się politycznym interpretacjom” (M. Zięba, *Niezwykły pontyfikat*, Kraków 1997, s. 78).

²¹ Godne uwagi są dwa opracowania: E. Tkocz, *Chrześcijańska formacja młodzieży w świetle orędzi Jana Pawła II na Światowe Dni Młodzieży*, Katowice 2005; oraz M. Łokaj, *Powołanie młodych do bycia nadzieją Kościoła w świetle Orędzi Jana Pawła II do młodzieży*, Lublin 2001.

rockie, mądrościowe, Ewangelie, Listy św. Pawła i św. Jana oraz Apokalipsę. Charakterystycznym znamiem nauczania Jana Pawła II jest antropologia chrystocentryczna²². Polega ona na ukazywaniu, kim jest człowiek, poprzez odniesienie do Chrystusa. „Człowieka nie można zrozumieć bez Chrystusa” – to zdanie, wygłoszone 2 czerwca 1979 roku na Placu Zwycięstwa w Warszawie, w czasie pierwszej pielgrzymki papieża do Ojczyzny, jest motywem przewodnim jego antropologii i jak najbardziej odnosi się do młodych współczesnego świata.

Papieskie ujęcie Miłości jest zakorzenione w mającej dwa tysiące lat tradycji chrześcijaństwa, która Janowe słowa „Bóg jest miłością” odnosi do Trójjedynego. Miłością jest Ojciec, Obliczem Miłości – Jezus Chrystus; Duch Święty zapala Miłość w Trójcy. Jeżeli zatem Bóg Trójjedyny ofiaruje młodemu człowiekowi wszystko, czyli Siebie – Miłość, to odpowiedzią ze strony człowieka jest przyjęcie tego największego Daru.

BÓG OJCIEC JAKO WYMAGAJĄCA MIŁOŚĆ. STARY TESTAMENT

Jan Paweł II, nauczając o Bogu Ojcu podczas audiencji generalnej 7 kwietnia 1999 roku, sięga do tekstów starotestamentalnych. Rys *Miłości Wymagającej* szczególnie mocno oddają fragmenty: Iz 45,10-11, Prz 3,12, Ml 3,17, Ml 3,22, Pwt 8,6-7, Pwt 30,15-16. Jan Paweł II bierze pod uwagę kontekst kulturowy Starożytności i wiąże władzę ojca z władzą Boga, który jest Ojcem. Zauważa, że „władza ojca jest absolutna i stanowi punkt odniesienia dla opisu władzy Boga Stwórcy, któremu nie wolno się przeciwstawiać”²³.

Aby jaśniej zarysować tę tezę, korzysta z tekstów prorockich, m.in. Księgi Izajasza: „Biada temu, kto mówi ojcu: Coś spłodził? albo niewieście mówi: Co urodziłaś? Tak mówi Pan, Święty Izraela i jego Twórca: Czyż wy Mnie będziecie pytać o moje dzieci i dawać Mi rozkazy co do dzieła rąk moich?” (Iz 45,10-11). Papież podkreśla nieocenioną rolę ojca: pomoc dziecku, która zakłada nawet surowe upomnienie, jeżeli zajdzie taka potrzeba. Dalej sięga do fragmentu Księgi Przysłów: „Bowień karcie Pan, kogo miłuje, jak ojciec syna, którego lubi” (Prz 3,12), a także cytuje proroka Malachiasza: „Bóg jest dla swych dzieci łaskawy i litościwy” (Ml 3,17), jednak Jego miłość jest wymagająca: „Pamiętajcie o Prawie mego sługi, Mojżesza, któremu na Horebie poruczyłem ustawy i zarządzenia dla całego Izraela” (Ml 3,22). Słowa o Bożym Prawie papież wiąże bezpośrednio z Bogiem – *Miłością Wymagającą*, dlatego pisze: „Prawo, które Bóg przekazuje

²² W literaturze wzmiankuje się o antropologii *chrystycznej* Jana Pawła II. Godne uwagi są publikacje teologicznofundamentalne autorstwa m.in. M. Ruseckiego i K. Parzych. Zob. K. Parzych, *Chryścijańska antropologia podstawą misji ewangelizacyjnej Kościoła w myśli Jana Pawła II*, w: *Jana Pawła II inspiracje chrystologiczne*, red. K. Kaucha, J. Mastej (Biblioteka Teologii Fundamentalnej 1), Lublin–Kielce–Kraków 2006, s. 183-195.

²³ Jan Paweł II, Audiencja generalna dnia 7.04.1999, nr 1.

swemu ludowi, nie jest ciężarem narzuconym przez tyrana, lecz wyrazem ojcowskiej miłości, która wskazuje człowiekowi słuszny sposób postępowania oraz warunki, jakie musi spełnić, by stać się dziedzicem Bożych obietnic²⁴. Jakby na poparcie tych słów cytuje fragment z Księgi Powtórzonego Prawa: „Strzeż więc nakazów Pana, Boga twego, chodząc Jego drogami, by żyć w bojaźni przed Nim. Albowiem Pan, Bóg twój, wprowadzi cię do ziemi pięknej, ziemi obfitującej” (Pwt 8,6-7).

Jan Paweł II zauważa, że Prawo, będące wyrazem przymierza Boga Ojca z Izraelem, jest uwarunkowane miłością. Co więcej, przypomina, że jego przekroczenie wiąże się z bolesnymi konsekwencjami, ale nawet nimi, jak twierdzi papież, „zawsze kieruje logika miłości”²⁵. Puentą domykającą te rozważania są słowa *Katechizmu Kościoła katolickiego*: „Odkrywając wielkość miłości Boga, nasze serce zostaje wstrząśnięte grozą i ciężarem grzechu; zaczyna obawiać się, by nie obrazić Boga grzechem i nie oddalić się od Niego” (nr 1432). Zwracając się do młodych, Jan Paweł II uświadamia im pewną prawidłowość: im bardziej człowiek zbliża się do Ojca, tym większe otrzymuje błogosławieństwo; im bardziej się od Niego oddala, tym głębiej wchodzi w otchłań grzechu²⁶. Tego uczy – przypomina papież – Księga Powtórzonego Prawa: „Patrz! Kładę dziś przed tobą życie i szczęście, śmierć i nieszczęście. Ja dziś nakazuję ci miłować Pana, Boga twego, i chodzić Jego drogami, pełniąc Jego polecenia, prawa i nakazy, abyś żył i mnożył się, a Pan, Bóg twój, będzie ci błogosławił w kraju, który idziesz posiąść” (Pwt 30,15-16).

JEZUS OBLICZEM WYMAGAJĄCEJ MIŁOŚCI. NOWY TESTAMENT

Wymagająca Miłość w Starym Testamencie wiąże się zatem z przykazaniami. Wymagania są synonimem Dekalogu. Wraz z wcieleniem Bożego Syna, będącego *Obliczem Miłości Wymagającej*, możemy mówić – wyjaśnia papież podczas wspomnianej audiencji – o nowej, doskonalszej jakości wymagań: „Nie sądzicie, że przyszedłem znieść Prawo albo Proroków. Nie przyszedłem znieść, ale wypełnić” – zapewnia Chrystus (Mt 5,17). Tą wyższą jakością Prawa jest przykazanie miłości i jego radykalne wymogi: miłość okazywana przyjaciołom i nieprzyjaciołom oraz zasada: „Wszystko więc, co byście chcieli, żeby wam ludzie czynili, i wy im czyńcie!” (Mt 7,12). Jan Paweł II przypomina, że takie postępowanie jest „drogą, którą należy pójść, aby być doskonałymi jak Ojciec niebieski (por. Mt 5,48)”²⁷. Taki radykalizm, zaznacza papież, jest wyrazem Bożego synostwa:

²⁴ Tamże, nr 2.

²⁵ Tamże.

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże, nr 3.

„tak będziecie synami Ojca waszego, który jest w niebie; ponieważ On sprawia, że słońce Jego wschodzi nad złymi i nad dobrymi, i On zsyła deszcz na sprawiedliwych i niesprawiedliwych” (Mt 5,45; por. KKK 2784).

Papież, przybliżając młodemu człowiekowi naukę Nowego Testamentu o Bogu Ojcu, chętnie korzysta z plastycznych scen biblijnych, zwłaszcza tych, które wprost odnoszą się do okresu młodości. Do takich należy dialog Jezusa z młodzieńcem (por. Mk 10,17-22; Mt 19,16-22; Łk 18,18-23), będący kanwą *Listu apostolskiego do młodych całego świata Parati semper*²⁸.

Jan Paweł II to nie tylko wnikliwy diagnosta współczesności, ale też znawca wnętrza młodego człowieka. Dostrzegając potencjał młodości, zauważa, że pytania o prawdę, dobro, piękno, a zwłaszcza o sens życia należą do istoty dorastania. Nawet można by powiedzieć, że jest zjawiskiem niepokojącym, jeśli młody chłopak czy młoda dziewczyna nie zadają egzystencjalnych pytań o wysokim ciężarze gatunkowym. Pytanie o wartości, jak stwierdza Jan Paweł II, „wrywa się z samego serca poszukiwań i niepokojów związanych z projektem tego życia, jakie trzeba podjąć i urzeczywistnić”²⁹. Pytania o sens ludzkiego życia stają się tym bardziej dramatyczne, im mocniej „młodość jest doświadczona cierpieniem własnym lub głęboko świadoma cierpienia innych”³⁰. Jednak najważniejsze, co Ojciec Święty chce przekazać pytającemu człowiekowi, to pewność, że tylko Bóg potrafi w pełni odpowiedzieć na najważniejsze życiowe pytania, bo „tylko On nadaje ostateczny sens naszej ludzkiej egzystencji”³¹.

W *Liście do młodych* papież cytuje rozmowę młodzieńca z Jezusem. Najpierw pytanie młodego człowieka: „Nauczycielu dobry, co mam czynić, aby osiągnąć życie wieczne?” I odpowiedź Jezusa: „Nikt nie jest dobry, tylko sam Bóg”. Papież rozwija myśl zawartą w tym krótkim dialogu: jedynie Boga możemy nazywać dobrym, bo „tylko w Nim wszystkie wartości mają swe pierwsze źródło i ostateczne spełnienie”³². Tylko Bóg, całym Sobą, czyni wartości prawdziwymi i definitywnie je potwierdza.

Dalej następca św. Piotra pyta, dlaczego młody człowiek jedynie Boga ma prawo nazywać dobrym? I daje odpowiedź najmocniejszą z możliwych: bo tylko Bóg jest Miłością! Jeżeli tytuł „Nauczyciel dobry” człowiek odnosi do osoby Jezusa, od Niego samego otrzymuje odpowiedź: „Dlaczego mnie nazywasz Dobrym? Dobry jest tylko Bóg”³³. W tym miejscu dochodzimy do ważnego punktu nauczania papieża na temat Boga Ojca: dobroć Jezusa świadczy o Bogu³⁴.

²⁸ Warto zaznaczyć, że czwarty punkt *Listu do młodych* został przez papieża opatrzony tytułem „Bóg, który jest Miłością”.

²⁹ Jan Paweł II, *List apostolski do młodych całego świata Parati semper* (31.03.1985), nr 4.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże.

³² Tamże.

³³ Tamże.

³⁴ Tamże.

Jezus nie przysłania sobą Ojca, *Wymagającej Miłości*, ale staje się dla świata *Obliczem* tej Miłości: „Kto Mnie zobaczył, zobaczył także i Ojca” (J 14,9).

Papież zauważa, że Syn Boży – *Oblicze Miłości* głosi Miłość jako zobowiązanie. I ta nauka znajduje odzwierciedlenie w całym Jego życiu. Co się kryje pod terminem „miłość zobowiązująca?”³⁵. Jest to miłość, która stawia wymagania, a w przypadku Jezusa – Miłość, która wyraża się w pełnieniu woli Ojca (por. J 4,34). Ponieważ Syn Boży nie szuka swojej woli, lecz woli Ojca, który Go posłał na świat (por. J 5,30)³⁶, więc Ojciec daje o Nim świadectwo (por. J 5,37), podobnie jak świadectwo dają Pisma (por. J 5,39)³⁷. Gwarancją tego, że Jezus został posłany przez Ojca, są dzieła, które w Jego imię czyni (por. J 5,36; 10,25.37-38). „Największym z nich – jak przypomina Jan Paweł II – jest złożenie w ofierze własnego życia, jak polecił Mu Ojciec: ten dar z siebie jest wręcz powodem, dla którego Ojciec Go miłuje (por. J 10,17-18) i równocześnie znakiem, że On miłuje Ojca (por. J 14,31)”³⁸.

Podobnie jak starotestamentalne Prawo „stanowiło drogę i gwarancję życia” (por. Pwt 30,15-16)³⁹, tak prawo ujęte na kartach Nowego Testamentu wskazuje drogę i jest gwarantem życia „w sposób bezprecedensowy i paradoksalny”, gdyż „wyraża się [...] w przykazaniu miłości braci aż do dania życia za nich (por. J 15,12-13)”⁴⁰. By wzmocnić argumentację, Jan Paweł II powołuje się na naukę św. Jana Chryzostoma, który podkreślał, że to właśnie miłość Boża stanowi ostateczną rację przyniesionego przez Jezusa przykazania miłości⁴¹. W przykazaniu tym ujęte są równocześnie i ciągłość, i nowość: „Prawo przemienia się i pogłębia jako Prawo miłości – jedyne, które odpowiada ojcowskiemu obliczu Ojca”⁴².

„OJCIEC MIŁUJE WAS” (J 16,27)

Dla papieża zdanie „Ojciec was miłuje” stanowi najczulszy punkt Ewangelii. Co więcej, nikt równie mocno jak Jezus Chrystus – *Oblicze Miłości* nie akcentuje wymagającego charakteru tej miłości. Jan Paweł II, jak wspomniano, wiąże *Wymagającą Miłość* z Bożym Prawem, zarówno starotestamentalnym (Dekalog),

³⁵ Jan Paweł II, Audiencja generalna dnia 7.04.1999, nr 4.

³⁶ Tamże.

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Św. Jan Chryzostom pisze: „Nie możecie nazywać waszym ojcem Boga wszelkiej dobroci, jeśli wasze serce jest nadal okrutne i nie ludzkie; w tym wypadku bowiem nie macie już w sobie znamienia dobroci Ojca niebieskiego” (*Hom. in illud „Angusta est porta”*, PG 51, 44 B). Cyt. za: Jan Paweł II, Audiencja generalna dnia 7.04.1999, nr 4.

⁴² Tamże.

jak i Prawem Nowego Przymierza, czyli przykazaniem miłości Boga i bliźniego, w tym także miłości nieprzyjaciół. Wymagania Prawa Bożego i dążenie do jego realizacji w życiu jest dla papieża „potwierdzeniem miłości”⁴³. Papież wyjaśnia, że „tylko przyjmując i spełniając te wymagające przykazania Boże, człowiek dojrzewa i rośnie. Są one zatem dla dobra człowieka i tym się potwierdza miłość Ojca”⁴⁴.

Proponując, by XIV Światowy Dzień Młodzieży w 1999 roku przeżyć pod hasłem „Ojciec miłuje was”, Jan Paweł II zwraca uwagę na Miłość Boga Ojca do wszystkich stworzeń, a szczególnie do człowieka, który stoi przed całozyciowymi wyborami. Ponadto papież mocno podkreśla więź miłości wewnątrz Trójcy Świętej. Ta więź zostaje przeniesiona na relacje Boga Ojca z ludzkością dzięki zbawczemu dziełu Jezusa Chrystusa. Wewnątrztrynitarna więź miłości byłaby tajemnicą niemożliwą do zrozumienia, gdyby nie działanie Ducha Świętego, „którego Ojciec wylał na uczniów dzięki modlitwie Jezusa (por. J 14,16)”⁴⁵.

Innym ważnym biblijnym przesłaniem o Bogu, który kocha i stawia wymagania, jest dla papieża fragment Ewangelii św. Jana: „Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne” (J 3,16). Papież następująco wyjaśnia młodzieży znaczenie tych słów: „choć świat jest zdolny Boga odrzucić, będzie kochany przez Niego aż do końca”⁴⁶. Ta prawda ma dla młodego człowieka ogromne znaczenie, przekonuje bowiem, że w miłości Bóg pozostaje wierny. Równocześnie płynie z niej zobowiązanie, by człowiek odpowiedział wiernością na wierną aż do końca miłość Boga Ojca.

Papież mocno podkreśla zdolność młodego człowieka do kochania, jednak ten nie byłby zdolny do kochania, gdyby sam nie doświadczył miłości Bożej: „Popatrzcie, jaką miłością obdarzył nas Ojciec: zostaliśmy nazwani dziećmi Bożymi: i rzeczywiście nimi jesteśmy” (por. 1 J 3,1). Miłość Boga Ojca jest zatem uprzednia w stosunku do miłości stworzeń. I fundamentalna: „Gdyby Chrystus pozostawił nam tylko to jedno słowo, ono samo by wystarczyło”⁴⁷.

Zdaniem Jana Pawła II istotna jest zależność: Bóg Ojciec obdarzył człowieka miłością i wobec tego faktu człowiek nie może pozostać obojętny, ale na Miłość musi odpowiedzieć miłością. Stąd też papieskie wymagania wobec młodych i wielokrotnie, w różnych kontekstach i formach, powtarzany imperatyw: „W Kościele i w różnych środowiskach codziennego życia stawajcie się wiarygodnymi świadkami miłości Ojca! Postępujcie tak, aby można ją było dostrzec

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Jan Paweł II, *Oroędzie na XIV Światowy Dzień Młodzieży* (6.01.1999), nr 2.

⁴⁶ Tamże, nr 3.

⁴⁷ Tamże.

w waszych wyborach i postawach, w waszym stosunku do innych ludzi oraz w gotowości służenia im zgodnie z wolą Boga i Jego przykazaniami”⁴⁸.

Za równie plastyczny jak scena rozmowy Jezusa z młodzieńcem i obrazujący Bożą Miłość uważa papież piękny fragment Ewangelii, w którym nakreślony zostaje portret Jana, umiłowanego ucznia, kładącego głowę na piersi Jezusa i z przejściem słuchającego Jego słów: „Kto [...] Mnie miłuje, ten będzie umiłowany przez Ojca mego, a również Ja będę go miłował i objawię mu siebie” (J 14,21). Papież w każdym wierzącym widzi owego najmłodszego ucznia, kładącego na piersi Mistrza swoją głowę i wsłuchującego się w Jego naukę. Zdanie „Ojciec miłuje was” nazywa papież wspaniałym orędziem złożonym w sercu wierzącego⁴⁹.

Jan Paweł II uważa, że człowiek nie tylko nie potrafi żyć bez miłości, ale więcej – nie może siebie w pełni zrozumieć bez odniesienia do Miłości. Temu przekonaniu papież dał po raz pierwszy wyraz w encyklice *Redemptor hominis*, a później powtórzył te słowa w Orędziu na II Światowy Dzień Młodzieży. Uczył: „Człowiek pozostaje dla siebie istotą niezrozumiałą, jego życie jest pozbawione sensu, jeśli nie objawi mu się Miłość, jeśli nie spotka się z Miłością, jeśli jej nie dotknie i nie uczyni w jakiś sposób swoją, jeśli nie znajdzie w niej żywego uczestnictwa”⁵⁰.

Dla Jana Pawła II odbłaskiem miłości Ojca są ziemskie formy ojcostwa. Wśród nich wymienia ojcostwo rodziców, kapłanów, osób konsekrowanych i prawdziwych wychowawców. Papież proponuje młodemu człowiekowi, by okazywał wdzięczność każdej z osób pełniących ojcowską rolę i ciągle dziękował za te osoby Bogu⁵¹.

Według Jana Pawła II ze słów „Ojciec miłuje was”, a dokładniej ze świadomości „tego szczególnego wybrania przez Ojca”⁵² musi wynikać nawrócenie człowieka. Mówiąc o prawdziwym nawróceniu, papież porusza temat *mysterium iniquitatis* (por. 2 Tes 2,7). Jan Paweł II nie jest obojętny na zło, które w różnych postaciach istnieje w świecie, a w swoim nauczaniu wskazuje te postaci szczegółowo. Jednak każdą z odsłon *mysterium iniquitatis* nazywa po imieniu: to grzech. Przypomina nauczanie *Katechizmu Kościoła katolickiego*, że grzech jest to „nadużycie wolności, której Bóg udzielił osobom stworzonym, by mogły Go miłować oraz miłować się wzajemnie” (nr 378)⁵³. Grzech nazywa wprost „wykroczeniem przeciw prawdziwej miłości”⁵⁴. Następca św. Piotra zauważa, że wybierając zło, człowiek anuluje w swoim wnętrzu pozwolenie na bycie miłowa-

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ RH, nr 10; Jan Paweł II, *Orędzie na II Światowy Dzień Młodzieży* (30.11.1986), nr 2.

⁵¹ Tenże, *Orędzie na II Światowy Dzień Młodzieży*, nr 3.

⁵² Tamże, nr 4.

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Tamże.

nym przez prawdziwą Miłość. Ludzkie wnętrze, według papieża, jest miejscem przyjęcia lub odrzucenia Ojca – *Wymagającej Miłości*. Na tym „polega nieustanny dramat człowieka”⁵⁵: że wolna wola osoby w zależności od dalszego wyboru będzie otwarta lub zamknięta na Miłość.

Na szczęście papież nie tylko stawia diagnozę co do wewnętrznej kondycji (młodego) człowieka, ale też proponuje najlepsze rozwiązanie problemów spowodowanych grzechem. Przekonuje, co czynił już w encyklice *Dives in misericordia*, że odkrycie i doświadczenie Boga miłosiernego i przebaczącego tak istotnie wpływa na człowieka, że ten nie jest zdolny do innego życia, jak tylko polegającego na ciągłym nawracaniu się do Boga Ojca⁵⁶.

Jan Paweł II uważa, że naturalnym sposobem urzeczywistnienia się Bożej Miłości jest dar ciągłego przebaczenia ze strony Ojca. Odwołuje się do spotkania Jezusa z kobietą pochwyconą na cudzołóstwie (J 8,1-11) oraz do przypowieści o synu marnotrawnym, zwanej także przypowieścią o miłosiernym Ojcu (Łk 15,11-32). I tak interpretuje: „Bóg zna doskonale swoje stworzenia! Wie, że okazując grzesznikowi coraz większą miłość, w końcu wzbudzi w nim wstręt do grzechu”⁵⁷. Taka jest zatem *Wymagająca Miłość*: na grzech człowieka, odpowiada jeszcze większą Miłością! „Gdzie wzmógł się grzech, tam jeszcze obficiej rozlała się łaska” (Rz 5,20).

* * *

Jan Paweł II nazywa Boga Ojca *Wymagającą Miłością* i prawdę tę stawia w centrum swojego przesłania do młodzieży. Czyni tak dlatego, że we własnym życiu, w różnych sytuacjach i na różne sposoby, doświadcza obecności i działania Boga Ojca, który kocha i stawia wymagania. Papież na podstawie Biblii buduje naukę o Miłości. W świetle wybranych tekstów Starego Testamentu wiąże Bożą Miłość bezpośrednio z przykazaniami. *Miłość Wymagająca* staje się synonimem Dekalogu. Zgodnie z przekazem nowotestamentalnym podkreśla, że przykazanie miłości stanowi kontynuację i dopełnienie Bożego Prawa, a jedyną jego racją jest Miłość Boża.

W artykule najwięcej miejsca poświęcono papieskiemu spojrzeniu na Osobę Jezusa. Ma to swoje uzasadnienie. Jan Paweł II nazywa Jezusa *Obliczem Bożej Miłości* i nieustannie podkreśla, że Syn Boży całym sobą i każdym działaniem wskazuje na Boga Ojca i w ten sposób staje się odzwierciedleniem Jego Miłości. Aby wyjaśnić specyfikę Bożej Miłości, papież sięga do biblijnych obrazów, przywołuje scenę rozmowy Jezusa z młodzieńcem, przypowieść o miłosiernym Ojcu, przypomina młodego Jana spoczywającego na piersi Mistrza. W nauczaniu

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ Tamże; por. DiM, nr 13.

⁵⁷ Jan Paweł II, *Orędzie na II Światowy Dzień Młodzieży*, nr 4.

o Miłości Boga Ojca Jan Paweł II akcentuje uprzedzający w stosunku do miłości ludzkiej charakter Miłości Bożej, jej zdolność do ciągłego przebaczenia oraz intensyfikację Miłości jako odpowiedź na grzech człowieka.

Wymagająca Miłość jest kluczem hermeneutycznym całego papieskiego przesłania do młodzieży. Jest najistotniejszą prawdą, jaką papież zamierzał jej przekazać. Jest kluczem wyjaśniającym niewyjaśnione, rozwiązującym nierozwiązane, otwierającym to, co pozostawało zamknięte przed niejednym młodym człowiekiem. „Miłość mi wszystko wyjaśniła, miłość wszystko rozwiązała – dlatego uwielbiam tę Miłość, gdziekolwiek by przebywała”⁵⁸.

DEMANDING LOVE. SELECTED ASPECTS OF THE THEOLOGY OF GOD'S PATERNITY IN THE JOHN PAUL II'S MESSAGE FOR THE YOUNG PEOPLE

Summary

John Paul II calls God *Demanding Love* and he puts this truth in the centre of his message for the young people. He does so since he experiences, in his own life, the very presence and actions of God the Father, who loves and demands. The Pope builds the science about Love basing on the Bible. In the light of selected texts from the Old Testament, he directly binds Love with Commandments. *Demanding Love* becomes a synonym of the Decalogue. In line with the message from the New Testament, he emphasizes that the commandment of love is the continuation and supplementation of the God's Law and that its only rightness is God's Love.

The article devotes much attention to the Pope's perception of Jesus. There are good reasons. John Paul II calls Jesus *the Nature of God's Love* and keeps underlining that the Son of God points to God the Father with His whole existence and each and every action, thus reflecting His Love. In order to explain the specificity of God's Love, the Pope reaches for biblical images, referring to the scene when Jesus talks with the young man, to the Parable about the merciful father and recalls young John resting on the Master's chest. In his teaching about God's love, John Paul II emphasizes the very nature of God's Love, always preceding human love, Its ability of continuous forgiveness and intensification of Love as the answer for men's sins.

Demanding Love constitutes a hermeneutic key of the Pope's whole message for the young people. It is the most essential truth the Pope intended to pass to them. It is the key that explains the unexplainable, solving the irresoluble, opening what has remained closed before many young men.

Słowa kluczowe: *Wymagająca Miłość*, Bóg Ojciec, Jezus, *Oblicze Miłości*, Jan Paweł II, przesłanie, młodzież.

Keywords: *Demanding Love*, God the Father, Jesus, *Nature of God's Love*, John Paul II, message, young people.

⁵⁸ K. Wojtyła, *Pieśń o Bogu ukrytym*, w: *Miłość mi wszystko wyjaśniła*, Kraków 1999, s. 8.